

... alebo o tom, kedy je vziať život iného človeka prípustné a prečo.

BOŽIE SLOVO:

(Jn 19, 9-11)

Čítanie zo sv. evanjelia podľa Jána: *Pilát vošiel do vládnej budovy a spýtal sa Ježiša: "Odkiaľ si?" Ale Ježiš mu neodpovedal. ¹⁰ Pilát sa ho spýtal: "So mnou sa nechceš rozprávať?! Nevieš, že mám moc prepustiť ťa a moc ukrižovať ťa?" ¹¹ Ježiš odpovedal: "Nemal by si nado mnou nijakú moc, keby ti to nebolo dané zhora. Počuli sme Božie slovo.*

KATECHÉZKA

(porov. www.inky.sk, úvahy/katechézy č. 719, 721)

Po minulej téme posvätnosti ľudského života si dnes trochu odskočíme, a síce k téme nanajvýš aktuálnej a tou je zabitie človeka. Kedy a za akých okolností je prípustné?

ZABITIE – úmyselné zabitie iného človeka s cieľom zabiť ho (prípadne iba „prizabiť“ s cieľom zámerne mu spôsobiť ujmu na zdraví), čiže vražda, je neprípustné za akýchkoľvek okolností. O tom je nakoniec prikázanie „Nezabiješ“, v pôvodine práve v tomto tvare a význame „Nezavraždíš!“. Slovamí Katechizmu: „*Piate prikázanie zakazuje ako ťažko hriechu priamu a úmyselnú vraždu. Vrah a tí, ktorí úmyselne na vražde spolupracujú, páchajú hriech, ktorý volá o pomstu do neba*“ (KKC 2268) – a to nielen priamo, ale ani nepriamo, ako Katechizmus vysvetľuje, že „*piate prikázanie zakazuje robiť niečo s úmyslom nepriamo spôsobiť smrť nejakej osoby. Morálny zákon zakazuje vystaviť niekoho bez závažného dôvodu nebezpečenstvu smrti, ako aj odmietnuť pomoc osobe, ktorá je v nebezpečenstve*“ (KKC 2269). Smrť iného človeka nikdy nemôže a nesmie byť cieľom – je prípustná, „znesiteľná“ jedine ako krajná možnosť jedine v prípade, že sa jedná a *vedľajší efekt* sledovania iného cieľa, pričom sa smrti druhého človeka nedá nijako vyhnúť a sám cieľ je tak dôležitý, že oprávňuje pri jeho dosahovaní podstúpiť aj takéto riziko. BEŽNE sa s týmto stretávame napríklad v praxi záchranných a bezpečnostných zborov. Policajti, hasiči sa denne dostávajú do situácií, kedy môžu zahnúť. Je pravda, že si túto profesiu vybrali sami a konajú ju spôsobom, kedy sa usilujú sami seba chrániť najlepšie ako vedia (aj za cenu nesmierne drahej výstroje a techniky), riziko tam ale stále je – a my ho prijímame ako oprávnené práve preto, že cieľ, ktorý sledujú, a ním je záchrana a ochrana ľudských životov, majetku a dôležitých hodnôt, je takémuto riziku primeraná.

OBRANA PRED NESPRAVODLIVÝM ÚTOČNÍKOM je ďalšia oblasť, kde môže pri oprávnenej obrane dôjsť až k zabitiu takéhoto útočníka. Pápež Ján Pavol II. k tomu vysvetľuje: „*Stáva sa, že snaha prekaziť útočníkovi možnosť škodiť vedie niekedy k tomu, že je pozbavený života. V takomto prípade treba fatálny následok pripísať samotnému agresorovi, ktorý sa mu svojim konaním vystavil, aj keď nebol morálne zodpovedný vzhľadom na nedostatok používania rozumu*“ (Evanjelium vitae 55). Platí to rovnako o štátoch a národoch (porov. katechézku 228/721 o spravodlivej vojne) ako aj o jednotlivcoch: „*Láska k sebe samému je základným princípom morálnosti. Je teda oprávnené presadzovať rešpektovanie vlastného práva na život. Kto bráni svoj život, nie je vinný z vraždy, hoci je nútený zasadiť útočníkovi smrteľný úder*“ (KKC 2264) – samozrejme, stále platí, že „*ak niekto pri obrane svojho života používa väčšie násilie, ako je potrebné, je to nedovolené. Ak však umiernené odráža násilie, obrana je dovolená... A nie je potrebné na spásu, aby sa človek zriekol umiernennej obrany preto, aby sa vyhol zabitiu druhého; lebo človek je povinný viac sa starať o svoj život ako o cudzí*“ (tamtiež). Nespravodlivá je samozrejme agresia, útok na iného človeka či krajinu, ale rovnako aj pomsta, pretože tam už cieľom nie je obrana, ale úmyselné zničenie protivníka.

POPRAVA patrí, paradoxne, tiež do tejto kategórie. Poprava nie je trest. Trest sleduje nápravu vinníka. Poprava je v prvom rade obrana spoločnosti pred jednotlivcom, ktorý je pre spoločnosť extrémne nebezpečný a súčasne žiadna iná forma dostatočnej ochrany pred ním neexistuje. Príkladom môže byť poprava diktátora (ako bol napríklad Hitler), keď sa vie, že jeho stúpenci by bojovali za jeho vyslobodenie, nedá sa tomu s istotou zabrániť a keby k nemu došlo, výsledkom by boli ďalšie ťažké škody v podobe vojny a pod. Dnes k takýmto situáciám dochádza už len veľmi vzácné, preto Katechizmus hovorí: „*Dlhý čas sa použitie trestu smrti zo strany zákonitej autority, po riadnom procese, pokladalo za primeranú odpoveď vzhľadom k závažnosti niektorých zločinov a za prijateľný prostriedok, aj keď extrémny, na ochranu spoločného dobra. Dnes je stále viac živé povedomie, že dôstojnosť osoby sa nestráca ani po spáchaní ťažkých zločinov. Okrem toho sa tiež rozšírilo nové vnímanie zmyslu trestných sankcií zo strany štátu. Napokon, zaviedli sa účinnejšie systémy väzby, ktoré garantujú náležitú ochranu občanov, ale zároveň neoberajú definitívnym spôsobom odsúdeného o možnosť vykúpiť sa. Preto Cirkev vo svetle Evanjelia učí, že trest smrti je neprípustný, keďže napáda nedotknuteľnosť a dôstojnosť človeka*» a s rozhodnosťou sa angažuje za jeho zrušenie na celom svete“ (KKC 2267, upravený pápežom Františkom v roku 2018). Napriek tomu, obzvlášť za vojen a nepokojov, môže výnimočne k jeho oprávnenosti dôjsť – ako to vysvetľovalo pôvodné znenie tohto bodu, že „*za predpokladu, že sa plne zistila totožnosť a zodpovednosť vinníka, tradičné učenie Cirkvi nevyklučuje použitie trestu smrti, ak by bol jedinou možnou cestou na účinnú obranu ľudských životov pred nespravodlivým útočníkom*.“

POTRAT je neprípustný – dieťa nie je ani nespravodlivý, ani útočník. „*Cirkev už od prvého storočia učila, že každý vyvolaný potrat je morálne zlo. Toto učenie sa nezmenilo. Ostáva nemenné. Priamy potrat, to znamená chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, závažne protirečí morálnemu zákonu*“ (KKC 2271). Bodka. Môže sa ale stať, že nenarodené dieťa zomrie ako *vedľajší efekt* nevyhnutnej

liečby a záchrany života matky. V tomto prípade je smrť dieťaťa prípustná, pretože jednak neexistuje žiaden príkaz, ktorý by nútil uprednostniť život nenarodeného dieťaťa pred životom matky (skôr naopak, vzhľadom na jej rodinu a zodpovednosť voči iným deťom), a aj keď môže byť smrť nenarodeného dieťaťa pri podstúpení zákroku vopred istá, nie je chcená, je len znášaná ako nechcený ale súčasne nevyhnutný vedľajší dôsledok, ktorému sa v danej situácii nedalo nijako vyhnúť.

EUTANÁZIA je neprípustná z rovnakých dôvodov. „*Priama eutanázia – nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky – spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich. Je morálne neprijateľná*“ (KKC 2277). Na druhej strane, práve tu často čelí Cirkev a kresťania opačnému extrému. Ideálom Cirkvi v žiadnom prípade nie je, aby človek zomieral sám, obklopený iba pípaním a vrčaním prístrojov, ktoré ho za každú cenu až násilne držia pri živote! Zomieranie je dôležitá etapa nášho života a ako také si vyžaduje správny prístup a primeranú dôstojnosť! „*Prerušenie nákladných, nebezpečných, mimoriadnych alebo vzhľadom na očakávané výsledky neúmerených liečebných procedúr môže byť oprávnené. Je to odmietnutie „liečby za každú cenu“. Nechce sa tým spôsobiť smrť, iba sa prijme, že jej nemožno zabrániť. Rozhodnutie má urobiť chorý, ak je na to oprávnený a je toho schopný; v inom prípade tí, ktorí sú na to oprávnení podľa zákona, pričom majú vždy rešpektovať rozumnú vôľu a oprávnené záujmy chorého*“ (KKC 2278). Ale stále platí, že „*ani keď sa smrť pokladá za veľmi blízku, nemožno oprávnené prerušiť liečenie, ktoré sa má zvyčajne poskytovať chorej osobe*“ (KKC 2279) – a dôraz je práve na slovku „zvyčajne“. Preto „*kona- nie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne zapričiňuje smrť s cieľom skončiť bolesť, je vraždou*“ (KKC 2277).